

В І Д Г У К

**офіційного опонента кандидата мистецтвознавства Олександри
Георгіївни Панфілової на дисертацію Сергія Миколайовича Маловічка
“Тернопільщина в культурологічних дослідженнях кінця
XIX-початку XXI століття” представлену на здобуття наукового
ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю**

26.00.01 – теорія й історія культури

Пам'ятки народних художніх промислів, культури та мистецтва в історико-хронологічному ракурсі засвідчують високі естетичні ідеали різних сфер життя народу, виявляють невмирущість нації, акумулюють у собі національно-інтелектуальну енергію поколінь. На сучасному етапі українська художня культура віддзеркалює процеси децентралізації, осмислення своєрідності й цінності окремих явищ етнокультурних регіонів та осередків. Характерною рисою Тернопільщини є спроба відтворити свій культурний поступ у музиці, піснях, пам'ятках образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва, свідченням чого є активізація друку різноманітних оглядів про те чи інше явище, культурну подію тощо. Утім, наукової праці, яка б повною мірою охоплювала культурний простір краю, створено ще не було, тому тематичне спрямування наукової розвідки Сергія Миколайовича Маловічка видається актуальним. Дисертант вмотивовано формулює наукову проблему та завдання для її вирішення. Структура роботи відповідає меті та завданням, які ставить перед собою дослідник. У ході наукового дослідження С. М. Маловічка здійснено критичний аналіз та структуровано чимало історико-мистецтвознавчої літератури, подано її детальну характеристику. Загалом можемо відзначити, що Сергій Миколайович демонструє обізнаність зі станом вивчення теми, із методами пошуку й опрацювання джерел та культурно-мистецького дослідження. До незначних зауважень хочемо віднести те, що, мабуть, у силу свого професійного спрямування, увага автора більше зосереджена на джерелах та проблемах музики, дещо поверхнево проаналізовано літературу з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, зокрема у процесі історіографічного огляду не використано монографію Н. М. Волянюк «Народна вишивка Тернопільщини

XX століття (історіографія, типологія, художні особливості)», опубліковану у 2015 році, звідки можна почерпнути чимало інформації, дотичної темі дослідження. Те ж саме стосується і власних публікацій дисертанта, які в основному висвітлюють явища музичної культури регіону. Не дивлячись на це, варто визнати належний науковий рівень викладу теоретичного матеріалу, який вдало поєднується з його доступністю.

Другий розділ дисертаційної праці репрезентує детальну характеристику культурного середовища Тернопільщини, релігійно-міфологічні уявлення населення, аналізує та розкриває народні обряди та традиції. Особливо актуальним та виправданим на наше переконання є висвітлене питання етногенезу різних регіонів з іншими етносередовищами, зокрема контакти із найчисленнішими общинами Тернопілля – з поляками, євреями, росіянами, молдаванами. Зібрано та проаналізовано чимало матеріалу, тож цікаво було б дізнатися чи використано у науковому дослідженні матеріали власних музичних, етнографічних експедицій, фольклорних розвідок? Якщо так, то яка їх географія?

Третій розділ «Музична культура Тернопільщини ХІХ–початку ХХ століття» – чи не найбільш ретельно опрацьований. Автор заглиблюється у діяльність любителів музичної творчості, її результати, розкриває характер музичних творів, їх жанрове та тематичне багатство. Ми дізнаємося про фахову підготовку музикантів у навчальних закладах Тернопільщини, заснування товариства «Любителів музики» та Тернопільської обласної філармонії, процес виникнення й функціонування приватних, а згодом і державних музичних шкіл. І хоча автор стверджує факт існування польських, австрійських, українських музичних закладів на зламі ХІХ–ХХ століть, у дослідженні, на жаль, не вказано їх місце знаходження, хоча б приблизну їх кількість. Цікавим матеріалом, на наш погляд, є інформація про музичні цехи ХVІІ–ХVІІІ століть, яка навіть могла б у подальшому стати окремою темою наукових розвідок Сергія Миколайовича. Досить ретельно опрацьовано діяльність вищих навчальних закладів, окремих персоналій та колективів,

котрі відіграли важливу роль у становленні музичного потенціалу краю. Інколи дисертант, захоплюючись описами виходить за межі досліджуваної теми (зокрема детально охарактеризовуючи львівські музичні заклади). Скрупульозно проаналізовано чимало закладів Тернополя, розглянуто навіть найбільш знакові наукові праці викладачів Інституту мистецтв ТНПУ ім. В. М. Гнатюка, відтворено відомості про концертно-виконавську діяльність професіоналів Тернопільського музичного училища. У той же час регіональні навчальні заклади згадуються більш побіжно, а деякі не згадано взагалі (наприклад Кременецька гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, у якій протягом двох десятиліть функціонує мистецький факультет). Серед упущень даного розділу можемо вказати і на відсутність інформації про українського композитора, фольклориста Михайла Вериківського, уродженця Тернопільщини.

Четвертий розділ дисертаційної роботи містить відомості про сценічні та візуальні види мистецтва регіону. У першому підрозділі дисертант розкриває специфіку зародження театрального руху на Тернопільщині, аналізує репертуари різних труп, прослідковує їх гастрольну діяльність, вплив західноєвропейських мистецьких течій на окремі театральні жанри, зупиняється на творчості знакових акторів, не обділено увагою і регіональні аматорські театральні колективи. Проте, при загальному позитивному враженні від наукової праці, все ж змушені констатувати деяку неспівмірність дослідження науковцем різних видів мистецтва. Якщо музична творчість досліджена досить глибоко і всебічно (у тому числі концертна діяльність колективів, напрями роботи циклових комісій різних навчальних закладів, участь викладачів та студентів у конференціях, конкурсах і т.п.), то такі багатогранні види мистецтва як декоративно-прикладне, образотворче, скульптура, архітектура, художня фотографія тісняться в одному підрозділі четвертого розділу. Природно, що його обсяг не дозволяє науковцю уповні розкрити їх специфіку. На наше переконання, при певній структурованості роботи, зміст підрозділу 4.2. доречно було б виділити хоча б в окремий

розділ. У результаті до тексту не потрапила інформація про діяльність почаївської іконописної майстерні. Не згадано і єдині у своєму роді художні та музичні канікулярні курси для вчителів, які існували у міжвоєнний період ХХ століття при Кременецькому ліцеї, організовані польськими музикантами та художниками-авангардистами, випускниками провідних європейських вузів, серед яких Болеслав Рутковський, Тадеуш Охлевський, Ян Цибіс, Еміль Крха, Леон Ормезовський, Станіслав Щепанський та ін. Однак, враховуючи вимоги до обсягу дисертаційних робіт, ставимось до цього з розумінням. Також робота б виграла, якби була доповнена репродукціями художніх творів митців Тернопільщини.

Ще у роботі зустрічаються поодинокі граматичні неузгодження та технічні помилки, русизми на кшталт «на протязі» (с. 6), повтори тексту (с. 6 і с. 14) і т.п. Але висловлені зауваження здебільшого стосуються технічних і мовних моментів та не знижують загального позитивного враження від рецензованої праці. Ми сподіваємось, що у своїй майбутній монографії Сергій Миколайович дослухається до зауважень та усуне недоліки.

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно зазначити, що дисертація завершується вичерпними й переконливими висновками (с. 178–184). Додатки вміщують словник визначних постатей Тернопільщини кінця ХІХ – початку ХХ століття, світлини та таблиці. Список використаних джерел містить 341 позицію, оформлену із дотриманням усіх вимог бібліографічного опису. Праця достатньо апробована у 8 публікаціях і доповідях на 7 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Детальне вивчення наукового дослідження дозволяє дійти висновку, що його результати всебічно обґрунтовані, є достовірними, мають наукову новизну, практичну значущість та є апробованими. Автору вдалося відтворити загальну картину розвитку культурно-мистецьких процесів Тернопільщини, відслідкувати культурологічні дослідження регіону. Слід зазначити, що робота приваблює чіткою структурою, влучними

спостереженнями, логічними висновками, легкою для сприйняття науковою мовою.

Загалом можемо констатувати, що дисертація С. М. Маловічка є вартісною завершеною науковою працею, виконаною з належною мірою наукової обґрунтованості, на високому фаховому рівні. Вона містить ряд цінних нових положень і висновків. Результати, отримані в процесі наукового дослідження, свідчать про досягнення поставленої мети дисертаційної роботи та успішне здійснення її завдань. Крім цього, дисертаційна робота має теоретичне і практичне значення, а її результати і висновки можуть бути використані для подальших пошуків у запропонованому напрямі.

Рецензована праця повністю відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор Сергій Миколайович Маловічко заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія й історія культури.

Рецензент:

О.Г. Панфілова

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри методики викладання

мистецьких дисциплін

Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної

академії ім. Тараса Шевченка

